

Meghívó

Az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ tisztelettel meghívja

Keresztény megújulási mozgalmak (1500-1800)

című konferenciára, amelynek helyszíne és ideje:

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Szent II. János Pál pápa terem,
Budapest VIII., Szentkirályi utca 28. II. emelet
2018. április 5.

Részvételi szándékukat kérjük, jelezzék az OKGyK e-mail címén: okgyk@katolikus.hu

Program

9:30 Regisztráció

10:00 Megnyitó/köszöntő

Katolikus megújulás

Elnök: Vásárhelyi Judit

10:20 Szuromi Szabolcs Anzelm: A kánonjogtudomány legjelentősebb szerzői és munkái 1545 és 1773 között

10:40 Molnár Antal: A magyarországi katolikus megújulás és a hódolt Magyarország

11:00 Hargittay Emil: Pázmány Péter és a magyarországi katolikus megújulás

11:20 Szelestei N. László: Katolikus megújulás (katolikus felvilágosodás?) Magyarországon

11:40 Diskusszió

12:00 Ebéd

Kegyesség és protestantizmus

Elnök: S.E.R. Varga Lajos

13:00 Madas Edit: Kegyesség és anyanyelvűség Magyarországon a 16. század első harmadában

13:20 Monok István: Kegyességi irodalom Európában a 16. század elején

13:40 Csepregi Zoltán: A 16. századi magyarországi protestantizmus a hálózat kutatás tükrében

14:00 Diskusszió

14:10 Kávészünet

Barokk szentek, szentkultusz az újkorban

Elnök: Sarbak Gábor

14:30 S.E.R. Varga Lajos: Az Atlas Marianus teológiai háttere, jelentősége a Tridenti Zsinat utáni megújulásban és magyarországi vonatkozásai

14:50 Ajkay Alinka: Nepomuki Szent János tisztelete a 17-18. században

15:10 Boros István: A Patroni menstrui „példánya” Vácott

15:30 Diskusszió

15:40 Zárszó

Szervező bizottság:

Madas Edit

Vásárhelyi Judit

S.E.R Varga Lajos

Sarbak Gábor

Monok István

Szelestei Nagy László

Boros István

Rezümék

Szuromi Szabolcs Anzelm, O.Praem.:

A kánonjogtudomány legjelentősebb szerzői és munkái 1545 és 1773 között

Az egyházi jogtudomány művelésének nemzetközi megújulása. Az intézüciós módszer bevezetése, mind a kánonjogi munkákban, mind a kánonjog egyetemi szintű oktatásában. A kánoni joganyag, ennek keretében történő felosztása és tárgyalása a személyekre, dolgokra, és keresetekre. A forráskritikai szemléletváltás megjelenése és meghatározó szerzői. Konfliktus a kánonjognak az egyházi hatóság által elismert művelése és a gallikán és jozefinista hatás alatt álló egyházi jogi művek értelmezési rendszere között. Prospero Lambertini (†1758) kiemelkedő hatása a Katolikus Egyház jogának pontos művelésére. Mindennek a folyamatnak a lecsapódása a kánonjogtudomány magyarországi művelésében és oktatásában.

Molnár Antal:

A magyarországi katolikus megújulás és a hódolt Magyarország

Az előadás a magyarországi katolikus megújulás perspektívájából vizsgálja a királysági katolikus egyházi intézményrendszer és a hódolt Magyarország kapcsolatát. Egyháztörténet-írásunk régi közhelye, hogy a hódoltság címeire kinevezett magyar püspökök nem mentek székhelyükre, egyházmegyéjükkel nem volt kapcsolatuk, praktikusán címzetes püspökökként működtek. Az elmúlt évek kutatásait összegezve az előadás bemutatja magyar püspökök és egyházi intézmények erőfeszítéseit a hódoltság katolicizmus megőrzése érdekében. Az anyagi és joghatósági kérdések mellett számos olyan lelkipásztori intézkedés nyoma is fennmaradt, amelyek arra utalnak, hogy a magyarországi katolikus reform nem hagyta figyelmen kívül a török megszállás alá került országrészt sem.

Hargittay Emil:

„Pázmány Péter és a magyarországi katolikus megújulás”

Az előadás három szempontból közelíti meg a témát.

1. Terminológiai tisztázás a nemzetközi szakirodalom példája nyomán: a katolikus megújulás és az ellenreformáció fogalma közötti különbségtétel. Aktuális és szükséges a különbségtétel széleskörű alkalmazása az oktatásban és a kutatásban.

2. Pázmány módszerei a katolikus megújulás érdekében: lelkeségi irodalom, *Imádságos könyv*, *Prédikációk*, Kempis-fordítás, alapítások, térítések. Segítői és munkatársai a folyamatban. Pázmány szervező szerepe.
3. Mi a bizonyítéka, tartalma és realitása a régóta hangoztatott megállapításnak: Pázmány protestáns Magyarországon született (1570) és katolikus Magyarországon halt meg (1637)? A katolikus megújulás folyamatának alakulása Pázmány után.

Szelestei Nagy László:

Katolikus megújulás (katolikus felvilágosodás?) Magyarországon

Az előadásban arra keresem a választ, hogy elkülöníthető-e (kutatásban, megfogalmazásban) a 18. században a magyarországi katolikus egyház belülről eredő megújulása a korszak különböző eszméinek vagy hatalmi törekvéseinek hatására történt változásoktól. Mely jelenségeket magyarázhatjuk a megújulás (reform) fogalommal, és mikor kényszerülünk a (korai) felvilágosodás kategóriáit használni?

Madas Edit:

Kegyesség és anyanyelvűség Magyarországon a 16. század első harmadában

Bevezetésként a devóciós irodalom fogalmáról, és az ennek megfelelő változatos magyar szóhasználatról (ájtatossági-, áhítati-, lelkeségi-, kegyességi irodalom) lesz szó.

Az első magyar nyelvű írott szövegek (Halotti Beszéd, Ómagyar Mária-siralom, Gyulafehérvári sorok) az anyanyelvi prédikációs gyakorlat „segédanyagai”, lejegyzőjük és felhasználójuk egyaránt maga a prédikáló pap vagy szerzetes. A 15. század végén/16. század elején a megreformált kolostorokban két-három évtized alatt gazdag magyar nyelvű devóciós irodalom bontakozott ki. Abban, hogy apácák számára devóciós szövegeket fordítottak le a lelki vezetésükért felelős szerzetesek, nincs semmi meglepő. Az azonban nagyon tanulságos, hogy abban a két kolostorban (Margitsziget, Óbuda), ahol a körülmények a legkedvezőbbek voltak, a kegyességi irodalomra való igény milyen rövid idő alatt milyen különleges produktivitást eredményezett. A folyamatot módunkban van mind egy felelős lelki vezető (Karthauzi Névtelen), mind a magyar nyelvű kódexeiket lelkesen olvasó és gyarapító apácaközösség (a szigeti domonkos apácák) oldaláról elemezni. A hitbéli megújulás előmozdításához nem új szövegekre volt szükség, hanem arra, hogy a meglévő latin kegyességi szövegek az apácák számára is hozzáférhetőek legyenek, hogy önállóan is olvashassák, használhassák őket, s hogy indítást nyerjenek belőlük a közösségi és egyéni áhítat elmélyült gyakorlására. Egy szerzetesi megújulási mozgalom lendítette meg alapvetően a magyar nyelvű írásbeliség ügyét a jelzett korban. A kegyességi irodalom egy vékony apácaréteg igényei és lehetőségei szerint alakult. Ekkor azonban – néhány világi verstől eltekintve – ez volt a magyar nyelvű irodalom.

Monok István:

Szerzetesi humanizmus, kegyességi irodalom a 16. század elején

A szakirodalom a protestáns reformáció előtörténetéből rendszerint kiemeli a humanizmus és kegyességi mozgalmak kettős hagyományát. Előadásomban néhány kiemelt város példáján

megvizsgálom ennek a kettős hagyománynak jelenléti arányait az 1490 és 1520 közt kiadott könyvanyagban.

Az előzetes **vizsgálatok** mutatják, hogy azokon a helyeken, ahol a humanista képzettségű püspöki kar eléje ment a változásoknak – változtattak a misék rendjén, kánonjogi változtatások a főpásztori jelenlét és a papi szolgálat kérdéseiben –, nem, vagy ritkán történt meg a protestáns felekezetek kialakulása. Ugyanez a jelenség ott is, ahol a szerzetesi közösségek a humanista érdeklődésük mentén a személyes lelkiség korai szövegeit gondozták – például Szent Ágoston Vallomásait –, és kiadták, vagy ahol egyes szerzetesi közösségek a személyes vallásosság gyakorlását segítő tömegkönyveket anyanyelven kiadták, és aktívan terjesztették. Ezeket a helyeket a protestáns újítások már nem, vagy kevésbé tűntek újaknak.

Csepregi Zoltán:

A 16. századi magyarországi protestantizmus a hálózatkutatás tükrében

A történeti hálózatkutatás követelményeit komolyan véve történeti jelenségeket, személyeket és csoportokat csak olyankor vizsgálhatunk hálózatként, ha a speciális forrásadottság lehetővé teszi a kvantitatív elemzést és a kapcsolatrendszer térképszerű bemutatását. A hazai reformáció történetében elvétve akadnak olyan kisebb, térben és időben áttekinthető kutatási területek, ahol egy-egy intézmény által termelt források szinte hiánytalanul, egységes korpuszként fennmaradtak, ezért a siker reményében lehet alkalmazni a hálózatkutatás módszertanát. Ilyenek témák a Wittenbergben ordinált magyarországi lelkészjelöltek és a wittenbergi magyar coetus diáksága, illetve kéziratok hagyatékaik.

A források fennmaradásának domináns útja Magyarországon viszont nem az intézményes iratarchiválás, hanem a nyomtatás volt. Az irodalmi és könyvkiadási tevékenység sűrűsödési pontjain, pl. a heidelbergi magyar diákság körében és a kriptokálvinistának bélyegzett késő humanista irodalmi művek vizsgálatakor ugyancsak megkockáztatható az említett metodika.

S.E.R. Varga Lajos:

Az Atlas Marianus teológiai háttere, jelentősége a Tridenti Zsinat utáni megújulásban és magyarországi vonatkozásai

Az Atlas Marianus a 17. sz. legterjedelmesebb illusztrált vallásos irodalma. Körülbelül 1200 képet vesz számba, amelyek a világon a legtiszteltebb Mária képek közé tartoznak. Művében leírja mindegyik képet és történeti áttekintést is ad hozzá. A mű jezsuita generális főnök megbízása alapján készült. Ezzel sokféle ösztönzést adott a helyi úgynevezett mirákulumos könyvek írásához, valamint egy-egy terület történetének megírásához. A mű első kiadása Ingolstadtban jelent meg 1657-ben. Az első német kiadására Münchenben 1673-ban került sor. Ezt magyar és lengyel kiadások követték.

Ajkay Alinka:

Nepomuki Szent János tisztelete a 17-18. században

Nepomuki Szent János a 18. század egyik legnépszerűbb közép-európai szentje volt. Már a szentté avatása (1729) előtt nagy tiszteletnek örvendett nemcsak hazájában, Csehországban, hanem Magyarországon is. Népszerűségét, tiszteletének széleskörű elterjedtségét bizonyítja az a számos kéziratos és nyomtatott ima- és énekeskönyv, amelyekben bőségesen találni Nepomuki Szent Jánoshoz vagy róla szóló imákat, himnuszokat. Az egyik legkorábbi – magyar nyelvű – ilyen könyvecske az 1716-ban Nagyszombatban nyomtatott *Nepomuczeni Szent Jánosnak élete, halála, tisztelete és a' veszedelemben forgó jó hír, 's név, megtartójának, és a' Gyónás titkos Szentségben szorgalmatos, és búskodó Léleknek hivséges Vigasztalójának Solosmaja, Litaniaja, és kilencz Szerdára rendelt Aitatossága* című imakönyv, amelyet Mérei Mihály fordított latinról magyarra. Mivel az ima- és énekeskönyv-kutatások számos újdonsággal szolgálhatnak még, valószínűleg hasznára válik a lelkiségtörténeti kutatásoknak és általános filológiai, textológiai tanulságokkal is szolgál annak az eddig nem vizsgált kérdésnek a tisztázására, hogy milyen forrásból erednek a 18. századi magyarországi Nepomuki Szent János-imák és életrajzok, s hogy e szövegek milyen összetett módon kapcsolódnak egymáshoz. Emellett nem elhanyagolható az a körülmény sem, hogy a katolikus megújulás időszakában igen elterjedté váltak a Nepomuki Szent Jánost ábrázoló képzőművészeti alkotások, templomokban festmények, a hídfőknél szobrok. Alakjának a szakrális és nem szakrális terekben való erőteljes jelenléte szintén egyedülállóvá teszi alakját a Közép-Európában tisztelt szentek között.

Boros István:

A Patroni menstrui „példánya” Vácott

A Tridenti zsinat 24. ülésén (1563. december 3.) határozatot hozott a szentek segítségül hívásáról, tiszteletéről és ereklyéiről, valamint a szentképekről. Meghagyja a püspököknek, hogy a népet tanítsák a szentképek használatának szent célú és gyümölcsöző gyakorlatára, ugyanakkor utasítja őket, hogy tiltsak be a hamis tanítást ábrázoló képmásokat, valamint akadályozzák meg a szentképek babonás tiszteletét vagy a nyereszkeskedő szentképkereskedést. A 16-17. századtól sorra alakultak meg a katolikus laikus társulatok és hitbuzgalmi egyesületek, amelyek igényelték lelki és imádságos életükhöz a szentek tiszteletét és szentképek közvetítését, amelyek nem csak illusztrációkként jelentek meg az imádságos könyvekben, illetve a társulati kiadványokban, hanem az egyes szentek képei önállóan kinyomtatva a szentekhez fordulás és közvetítés eszközei.

A müncheni jezsuita Mária-kongregáció 1630-ban kiadott szentképeket az év minden napjára, a szent képével és rövid életrajzzal. Ez a kiadvány lett a mintája későbbi jezsuita szentkép-sorozatoknak, így a 18. századi nagyszombati szentképeknek is, amely év minden egyes napjára szóló levelek az azon a napon ünnepelt egy vagy több szent képét és latin vagy német nyelvű rövid életrajzát, és hozzá szóló néhány soros imádságot tartalmaz. 1723-tól 1763-ig öt sorozat jelent meg: A. [1723] latine B. [1724] germanice. C. 1741. latine D. 1755–1766 latine. E. 1763. germanice. A Váci Egyházmegyei Könyvtárban a D. sorozatból összeállított gyűjtemény található, amely kötetbe a teljes sorozat 582 szentképéből 276-ot kötöttek egybe. Előadásomban ezt a példányt ismertetem és elemzem, feltárva több olyan szentképet, amelyek nem szerepelnek a Petrik VIII-ban.